

Мозаїка

Мозаїки бронзової доби

- Найдавніші мозаїки знайдені у розкопках, що відносяться до бронзової доби. Це мозаїчні колони в шумерських храмах Месопотамії, датовані 3-м тисячоліттям до н.е. Вони створювались з обпечених глиняних паличок чорного, білого та червоного кольорів, що вставлялись у глиняний розчин. Щодо мозаїчних підлог, то і Месопотамія, і культури Близького Сходу, і Егейська цивілізація характеризуються приблизно однаковим підходом: матеріалом був необроблений камінь або галька. Кольорова гама не вирізнялась особливим різноманіттям, зазвичай бралися два контрастних кольори – світлий і темний. Мозаїчні підлоги прикрашали палаци правителів і знаті, і, звісно ж, храми.

Античні мозаїки

- 8 – 5 століттях до н.е. в Середземномор'ї набула поширення геометрична модель мозаїчних зображень. Анатолія, Ассирія, Коринф, Олімп, Македонія. Нескладні візерунки, прості фігурки, зображені на рівному темному фоні – ось характерні риси мозаїк тих часів.
- В третьому столітті до н.е. середземноморські культури вперше стали використовувати маленькі кубічні шматочки різаного каменю або смальти (фарбованого у різноманітні кольори непрозорого скла) – тессери – для створення мозаїчних підлог, прикрашання колон, стін, стель, фонтанів, предметів інтер'єру. Чим дрібніші були кубики, тим точнішим і виразнішим виходив малюнок, тим дрібніші деталі і нюанси можна було зобразити. Найпопулярніші розміри тессерів - від 0,5 до 1,5 см, хоча для дрібних деталей могли використовувати ще дрібніші шматочки каменю.
- Основним матеріалом для мозаїк було різноманітне каміння від морської гальки до рідкісних порід мармуру і смальта, проте не лише – іще й мушлі молюсків, перламутр, панцири черепах, слонова кістка і все, на що вистачало фантазії авторів. Спершу готувалась клейка основа типу штукатурки, в яку вставляли шматочки каменю чи інших матеріалів. Потім все заливалося штукатуркою, щоб заповнити щілини, надлишки її ретельно прибиралися і вся робота полірувалася до блиску.
- В другому столітті до нашої ери мозаїка стала ще складнішою і багатшою, набула схожості з настінним живописом. Урізноманітилась палітра кольорів, досконалішою стала техніка. Характерне підкреслювання контура об'єкта, контрастний фон, тіні, звивисті лінії – типові риси мозаїчної техніки, відомої під назвою *opus vermiculatum*.
- Такі роботи відомі в Греції, в цей же період (III-I століття до н.е.) так прикрашали єгипетські гробниці, а в Сирії саме така техніка лишалась актуальною і в більш пізні періоди. Донині збереглися зразки мозаїчних картин на стінах старовинних будівель Дамаску.

Римська мозаїка

- Запозичивши його у греків, римляни довели мозаїчне мистецтво до досконалості. Дивовижні древньоримські мозаїки були знайдені у величезній кількості на розкопках похованого під шаром вулканічного попелу міста Помпеї.
- Сюжети мозаїк на стінах і стелях багатих палаців і храмів часто зображували сцени з життя античних богів. Підлоги ж більшою мірою прикрашали орнаменти. Вони були натільки живописні, що візуально складалось враження килима, що лежить на підлозі.
- Римські імператори високо цінували цей вид ремесла: Імператор Діоклетіан (III століття н.е.), до прикладу, видав указ, що дозволяв майстрам-мозаїстам просити певну ціну за свою роботу в залежності від рівня кваліфікації.
- В тих землях, котрих досягла експансія Римської Імперії, також набуло розвитку це мистецтво: Туніс, Алжир, Туреччина, Ізраїль, Марокко, Ліван, Іспанія і Балкани.
- Пізніші зразки, по суті, римської мозаїки називають ще італійською мозаїкою.

Стандарти і сюжети

- Мозаїчне мистецтво неупинно удосконалювалось і пройшло шлях від простих візерунків до складних композицій з різними орнаментами, бордюрами і сюжетами. Серед зображень переважали боги античного пантеона (Нептун, nereїди, Діоніс, Орфей,), сцени з міфів (викрадення Європи, Парис і три богині) тощо. Мали місце і побутові сцени, сцени полювання та сцени боїв гладіаторів. Було чимало зображень птахів і тварин, особливо диких, морських і свійських, доволі реалістичних. При відсутності орнаменту в центрі мозаїчного елемента часто розміщали птаха або тварину, ніяк не пов'язану із сюжетом, розташованим у центрі композиції. зображення птахів і тварин можна розглядати як ранні етапи зародження анімалістичного жанру. Якщо над сюжетними композиціями працювали і варіювали зображення у зв'язку в різними розмірами, в орнаментах часто використовували певний стандарт і ці елементи однакові, що в мозаїках, знайдених у Алжирі, що у Франції. В орнаментах і смугах переважали геометричні фігури і майже математична вивіреність. Давньоримські мозаїки іноді нагадували килими, покладені на підлоги, але їх характери і орнаментика помітно відрізнялись від східних килимів.
- Самі мозаїсти ще не дуже відчували специфіку мозаїчних технологій. Тому були випадки копіювання і перенесення у мозаїки оригіналів тогочасного живопису або портретів. Тому портретні зображення часто виглядали невдалими чи незграбними.
- Коштовні мозаїки, навіть незважаючи на недоліки створення, викликали захоплення і мали власних прихильників і поціновувачів. Один з письменників Риму порівнював створення мозаїк з окремих камінців з підбиранням слів для урочистої промови.

Поет керує театральною репетицією («Будинок поета трагедій», Помпеї)

Мозаїка з котом

Римська мозаїка

Декоративна давньоримська мозаїка, знайдена у Іспанії. Давньоримська вілла де ла Ольмеда.

Мозаїка в римському спадку

Велике будівництво, що розгорнулося в африканських містах у III ст., приваблювало архітекторів, скульпторів, живописців і мозаїстів з Італії. Саме твори мозаїки стали найвищим мистецьким досягненням Північної Африки. **Особливості мозаїки: вишукані кольори, різноманітні сюжети (міфологія, море, полювання, врожай тощо).**

Мозаїка в римському спадку

Винайденням техніки мозаїки зі скляних кубиків (тесер) давало митцям можливість ускладнювати художнє рішення твору – зображення набували тривимірності. Шліфування й полірування мозаїчної поверхні посилювали інтенсивність кольорів і напівтонів тесер настільки, що, наприклад, декоративні бордюри відігравали роль рами для центрального панно.

Римська мозаїка- північна Африка

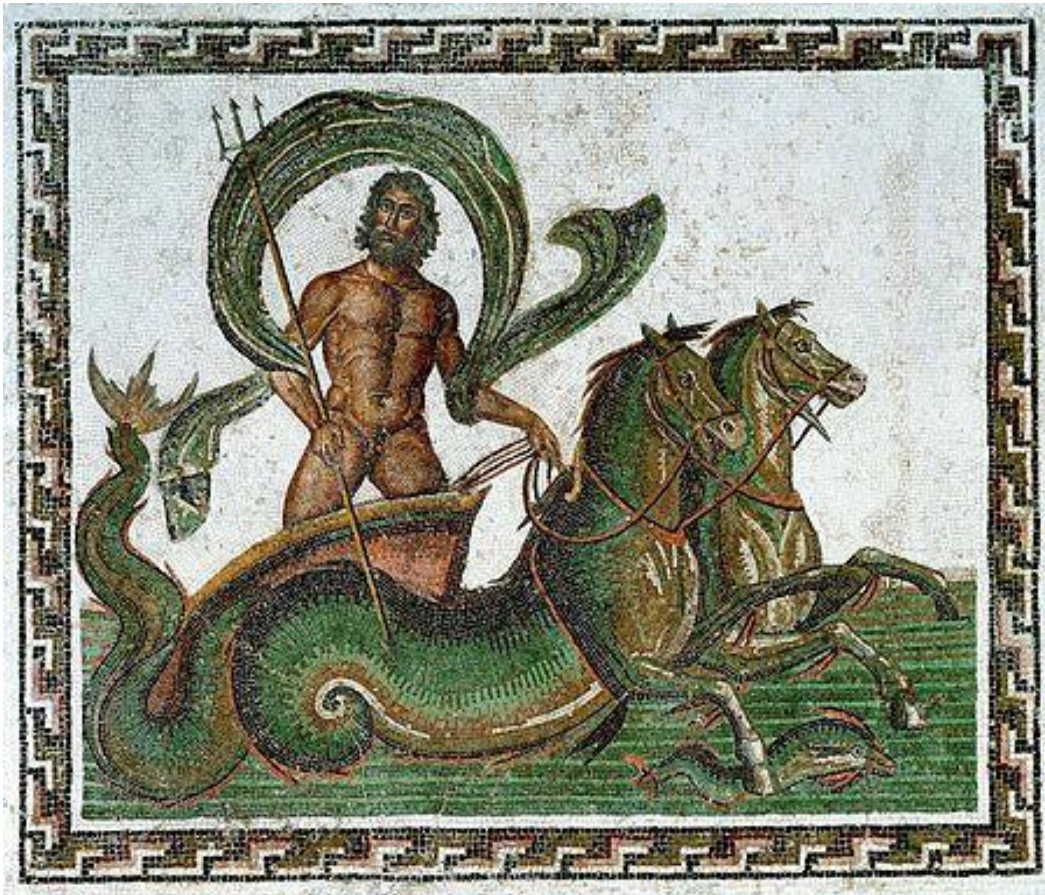

Мозаїка вілли Великого Нілу
У Лептисі. Кінець II-поч.IIIст.
Тріполі, музей

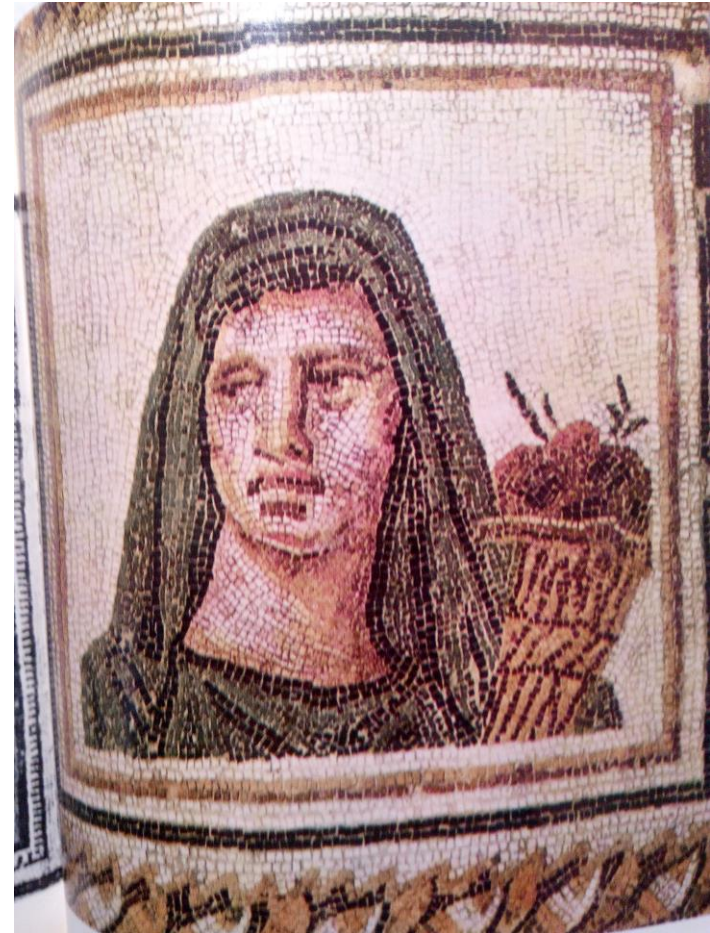
Голова Океану
Мозаїка водойми із Суса.
II ст. Сус, Музей

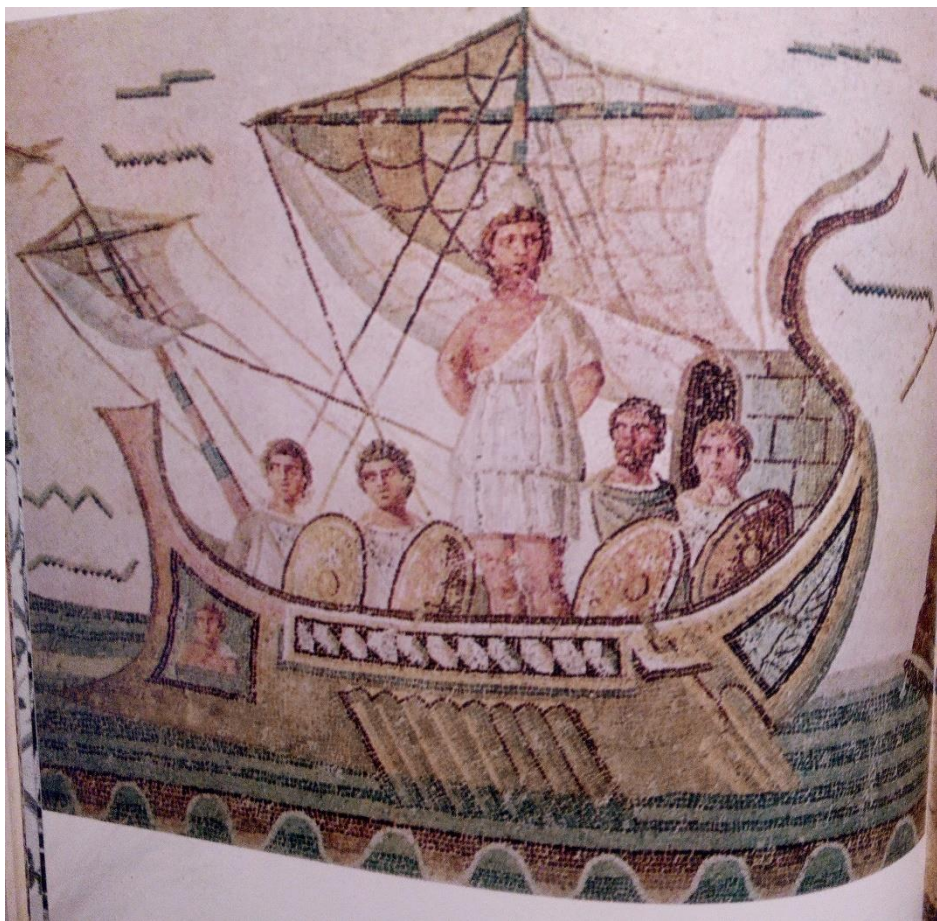
Північна Африка

Нептун, що править морськими конями. Археологічний музей (Суса), Туніс.

Зима. Мозаїка з зображеннями пори року. Ель Джема IVст. Сус, музей

Одісей, що слухає спів сирен.
Фрагмент мозаїки з дому Одісея і Діоніса в Дуггі. IIIст.
Туніс. Музей Бардо

Травля полонених.

Мозаїка з Табарки IVст., Туніс, музей Бардо

Садиба Юлія. Мозаїка з Карфагену Кінець IVст., Туніс, музей Бардо

Пастушка, яка пряде вовну.
Фрагмент мозаїки з Табарки,
IVст., Туніс, музей Бардо

Мозаїка з римської вілли

Візантійська мозаїка

- Візантійська імперія дала два періоди розквіту мистецтва мозаїки: золотий вік – VI-VII століття, і період палеологівського відродження – IX – XIV століття. Візантія розробила технологію виробництва смальти і держава оголосила монополію на її експорт. Бізнес був вельми прибутковий, оскільки мозаїки були найбільш популярним видом декору для багатих і знатних домів не тільки в імперії, а й далеко за її межами.
- Отже, візантійська мозаїка робилась зі смальти. Скло фарбували за допомогою домішок солей металів, в тому числі золота, міді, ртуті, в різноманітні яскраві кольори, що давало можливість створювати дуже живописні, барвисті зображення з величезною кількістю відтінків і напівтонів. Головною особливістю був золотий фон зображень і обведення контурів малюнка. Кубики смальти вдавлювались в масу основи прямо на місці кладки – наприклад, на стінах храмів. Поверхня виходила дещо нерівною, і завдяки грі світла і тіні на такій поверхні з'являвся надзвичайний “живий” ефект.
- Біблейські сюжети, ікони, житіє святих, закарбовані в величезних мозаїчних панно, розраховані на сприйняття з великої відстані, створювали неповторну атмосферу величі, благоговіння і розкошів в соборах і базиліках православного царства. Найбагатші візантійські мозаїки прикрашають грандіозний Собор Святої Софії в Константинополі. Вони вражають живописні: золотистий полиск смальти створює дивовижний ефект оксамитового, живого зображення.

Візантійська мозаїка

Чудовим прикладом візантійської мозаїки є знамениті мозаїки Софії Київської – в тому числі ікона Божої Матері – Оранта. Смальту для них, доречі, теж привезли з самого Константинополя. Золотий німб Оранти сяє над древнім Києвом вже тисячу років, оберігаючи місто і всю Україну. В народі її звать “непорушною стіною”.

Візантійська мозаїка

- Мозаїка у християнстві. В історії культури навряд чи можна знайти мистецтво складніше, ніж візантійське – перш за все поєднанням основ, які здавались непоєднуваними, бо ту зустрічувались найрізноманітніші художні традиції. Труднощі становлення такого мистецтва, важкі пошуки нового стилю впливали також із складності тих завдань, які християнська церква, що утверджувалась, ставила перед мистецтвом.
- Константинополь вбирав у себе все – і абстрактних орнамент Сходу, і те живе, що уціліло від важкої застиглої сили Риму, і нову архітектуру храмів та багатообіцяючі досягнення мозаїчного мистецтва, лінійну виразність сірійської художньої школи та шляхетне відлуння еллінізму – словом, всі пошуки і всі впливи, що переплітались у багатонаціональному світі, – а потім поступово переплавляв це все у струнку художню систему.
- При імператорові Костянтині на початку IV ст. християнство стає офіційно визнаною релігією і займає позицію вірного прислужника державній владі, майстерно поєднуючи проповідь аскетизму з непомірною пишнотою храмів і пишністю побуту високопоставлених церковних діячів. На візантійське мистецтво і на смаки візантійського суспільства величезний вплив робило сусідство з країнами Сходу - носійками якнайдавніших культур, природними багатствами, що рясніли до того ж.
- З цих країн до Європи через Візантію струмував нескінченний потік коштовностей, азійських коштовностей і небачених доти предметів розкоші. У цих народів культ пишноти був доведений в аристократичних шарах суспільства до меж, що вражали уяву європейців.
- Монументальне мистецтво, архітектура і всі види матеріальної культури Візантії носили на собі явний відбиток цього впливу, цього прагнення до величі і багатства; все вдягалось в пишний одяг, блищало яскравими фарбами, золотом і коштовними каменями.
- Мозаїчне мистецтво своєю нарядною багатоколірністю і величавою монументальністю особливо відповідало цим прагненням і прийняло небачений розмах з початку середньовічного періоду в будівництві грандіозних храмів - храмів нового культу, що торжествували свою остаточну перемогу над язичеством.
- Мозаїчний живопис на стінах храмів був потрібний не тільки для того, щоб примножувати їх пишність, але і як супутній момент релігійної пропаганди. Пастирі церкви стверджували, що живопис на стінах храму повинен розкривати суть християнської релігії безграмотним, що моляться, але не можуть читати книг духовного змісту.
- Мозаїка повинна була також укріплювати в народі уявлення про священне призначення імператорської влади і про непорушність основ офіційної релігії.

Візантійська мозаїка

- У цей початковий період торжества нового віросповідання художники, творці мозаїк в християнських базиліках, користувалися не тільки цілком успадкованою від грецьких і римських майстрів технікою, але і відверто запозичували з язичницького мистецтва багато образів і символів, додаючи їм новий сенс.
- Прикладом цієї особливості ранньохристиянських мозаїк можуть служити мозаїки усипальні св. Констанції в Римі, що відносяться до IV ст. Тут на білому мозаїчному фоні зображена сцена збору винограду. Все, що показано на цій картині: Амури, ягнята, птахи (так само як і загальний характер композиції), - пройнято ясним життєрадісним світобаченням античності.
- До цієї ж категорії слід віднести відому мозаїку в церкві св. Пуденціани в Римі, що зображає Христа в оточенні апостолів, мозаїку в мавзолеї Галли Плацидії в Равенні, що показує Христа у вигляді доброго пастиря, оточеного ягнятами, на тлі гористого пейзажу з темно-синім небом, і деякі інші.
- Всі мозаїки цього перехідного часу пройняті реалістичними традиціями римського мистецтва і античним розумінням краси людини і природи, що оточує її.
- Колорит цих картин IV і V ст., викладених із смальтових кубиків, відрізняється різноманітністю і яскравістю фарб, що свідчать про великі успіхи римських скловарів. Характерна поява синього фону замість білого, звичайного для перших століть Римської імперії. Згодом, в період повного розквіту візантійського церковного мозаїчного живопису, сині фони витісняються золотими.

Візантійська мозаїка

- Мозаїка, що остаточно зміцнилася у Візантійській державі в початкові роки його існування, пов'язала з ним свою долю назавжди. Вона, як ніякий інший вид образотворчого мистецтва, вражала і рівнем своєї технічної оснащеності, і манерою трактування художніх образів, і ідейним змістом своєї тематики всі найважливіші події багатовікової історії візантійського суспільства. Вона покривалася золотом і множилася, коли країна багатіла, зіщулювалася і замовкала, коли ворог стояв біля воріт, ставала особливо благочестивою і строгою в періоди посилення релігійних репресій.
- Візантійські майстри-мозаїсти невпинно удосконалювали успадковану від греко-римської епохи техніку мозаїчного живопису. Вони розробили багатющу палітру смальт, незвичайно збагатили фактуру мозаїчної кладки, підсиливши її виразні засоби. Вони навчилися до кінця використовувати декоративні властивості скла і всі його оптичні ефекти.
- Розташовували смальтові кубики похило, під різними кутами, створюючи цим тонку гру світла на поверхні картини; вони почали зіставляти кубики в сміливих кольорних контрастах з тим, щоб здалека, зливаючись, вони давали цілісний живописний образ.
- Так іноді, щоб додати особливо ніжний колорит якої-небудь частини зображення, вони вставляли один-два яскравих кубика, які з відомої відстані оптично розчинялися на світлому фоні, додаючи йому якнайтонший кольорний відтінок, недосяжний іншими засобами. Нарешті, вони навчилися використовувати шви як один з важливих фактурних компонентів мозаїчної кладки і нерідко навмисно потовщували, підкреслювали їх.

Візантійська мозаїка

- Великого розквіту візантійський мозаїчний живопис досягає в VI ст. при імператорі Юстиніані - в епоху затвердження світової могутності Східної імперії з її неосяжною територією.
- На жаль, в Константинополі нічого не збереглося з мозаїк V- VI ст., які могли б характеризувати мозаїчний живопис Візантії столичної школи часу її першого розквіту. Недавно відкритий мозаїчний фрагмент в константинопольській церкві св. Миколи, на якому з величезною майстерністю зображена голова ангела, відноситься до VII ст.
- З найбільш значними зразками мозаїчного живопису VI ст. ми знайомимося по пам'ятках, що збереглися на стінах церков м. Равенни - тодішнього центру візантійського намісництва в Італії.
- Ці розписи вважаються одним з найвидатніших пам'ятників мозаїчного мистецтва того часу. Зокрема, в церкві Сан-Вітале в загальному ансамблі декоративного живопису зображені імператор Юстиніан з дружиною Феодорою в оточенні їх свити. При відомій нерухомій умовності розташування фігур особи обкреслені сміливими, чіткими лініями і вражають гостротою індивідуальних характеристик. Очевидно, багато хто з них писаний з натури. Колірна характеристика їх також дуже виразна. Рожевий колір щік досягнутий включенням двох-трьох кубиків яскраво-червоної смальти. Сивіюче волосся дане поєднанням чорних і сірих кубиків.

Візантійська мозаїка

- Про високу досконалість мозаїчного живопису того часу можемо судити також по мозаїках VII ст. церкви першого Пречистого в Нікеї, які зображають трон в оточенні чотирьох фігур ангелів, що втілюють собою "сили небесні".
- Ці фігури написані з великою майстерністю і виділяються на темному золоті мозаїчного фону у всьому багатстві виблискуючих фарб. Обличчя вражають своїм живим виразом.
- До цінних пам'яток мозаїчного живопису VII ст. відносяться також мозаїки в Салоніках. Ці роботи відрізняються високою майстерністю виконання і багатством фарб, але, на жаль, вони дійшли до нас в сильно зруйнованому стані.
- Мозаїки в епоху іконоборства. У епоху іконоборства, що охоплює VIII і IX ст., у візантійському храмовому живописі допускалися лише нерелігійні сюжети: зображення птахів, тварин, рослин, орнаменти. Церковні фрески і мозаїка з людськими фігурами розглядалися як прояв ідолопоклонництва і нещадно знищувалися. У імператорських палацах набув широкого поширення світський мозаїчний живопис, що прославляв військові подвиги імператорів і що зображала сцени з придворного життя.

Візантійська мозаїка

- *"Македонське відродження"*. Розквіт візантійського мистецтва, що наступив услід за епохою іконоборства, зазвичай умовно називають *"Македонським відродженням"*, по імені династії, що царювала в ці роки.
- У живописі цього періоду, що тривав близько двох століть, формується той класичний візантійський стиль, який був покликаний виразити ідею величі феодалізувавши Візантійської імперії, посилення її економічної і військової потужності і міжнародного авторитету. У мистецтві встановлюється система строгих правил і регламентація, що диктувалася інтересами централізованої влади.
- У живописі, особливо константинопольської школи, що найближче стояла до двору, велику роль починає грати звернення до класичних античних традицій. При цьому необхідно відзначити, що реалістичні досягнення іконоборчої епохи були успішно використані в мозаїках подальшого часу, в перші роки Македонської династії.
- Серед ранніх зразків македонського часу найбільш видатними є недавно відкриті мозаїки в константинопольському Софійському храмі, що відносяться до середини IX ст. Світський початок в живописі попередньої іконоборчої епохи знайшов свій яскравий вираз в цих мозаїках, що зображають фігури Богоматері з немовлям на руках і архангела Гаврила.

Візантійська мозаїка

- Ось що пише про ці високі твори мистецтва В. Н. Лазарєв: "Цариця небесна урочисто сидить на троні. Її широка, масивна фігура, при всій монументальній замкнутості контуру, вільно розгорнена в просторі. Цьому просторовому враженню немало сприяє підніжжя трону, дане в сміливому ракурсі. Замість того щоб підпорядкувати фігуру площині, мозаїст розташовує її так, як ніби вона виступає із золотого фону.
- У подібному трактуванні живо відчуються пережитки того античного розуміння форми, яке можна було б назвати статуарним. І такі ж сильні античні відгомони в прекрасному, повному жіночності лиці Марії. М'який овал, правильної форми ніс, соковиті губи - все це додає йому земний характер. Але в той же час він підкуповує своєю натхненністю.
- Великі очі, сумні і нерухомі, є як би дзеркалом душі. Це ж своєрідне поєднання чуттєвості і натхненності вражає в чудовому лиці ангела, такому неповторному в своєму аристократизмі і в своїй яскраво вираженій індивідуальності. Є справді щось "врубелівське" в цьому дивовижному образі, що представляє, поряд з нікейськими ангелами, одне з вищих втілень візантійського генія".
- У константинопольському Софійському соборі збереглися і інші мозаїки, що користуються широкою популярністю. Згадаємо деякі з них.

Візантійська мозаїка

Мозаїка в Соборі
Святої Софії:
Юстиніан, що
приносить в дар
Богородиці храм

Візантійська мозаїка

- *Відомі мозаїки Софійського собору.* Мозаїка, на якій зображений Христос, що сидить на троні, з уклінним перед ним імператором Львом VI. Мозаїка пізнішого походження зображає імператорів Костянтина і Юстиніана, що приносять дари Богоматері. Сюди ж відносяться найважливіші пам'ятники зрілого візантійського стилю XII ст., - мозаїки південної галереї Софійського храму з тонкими по живопису зображеннями Христа, Іоанна Хрестителя і Богоматері.
- Цікаві також портретні зображення членів сім'ї Комнінів, що знаходяться там же. При зовнішній імпазантності портретних зображень членів сім'ї Комнінів, пишноті їх костюмів і великій кількості дорогоцінних прикрас і при деякій ідеалізації осіб, що зображуються, всі вони мають безумовно виражені індивідуальні риси, властиві реалістичному портретному живопису. Всі ці витвори мозаїчного мистецтва показують високу майстерність виконання, властиву столичній школі. Вони виявляють рідкісне уміння викликати відчуття об'ємності і глибини простору, відрізняються багатством колориту і використанням разом із золотими фонами срібних смальт.

Візантійська мозаїка

Візантійська мозаїка

Візантійська мозаїка

- Для останніх мозаїк цього періоду характерне щільніше укладання кубиків в порівнянні з попередніми роботами. Помітна також велика чіткість і визначеність контурних ліній.
- На відміну від столичної школи провінційна візантійська школа мозаїчистів може бути охарактеризована пам'ятниками з монастиря Хозіас-Лукас у Фокиді, що відносяться до середини XI в. Типи святих, їх надзвичайна виразність говорять про зв'язок цих мозаїк з місцевими народними традиціями. Контурні лінії відрізняються різкою підкресленістю і жорсткістю. Тракткування фігур приймає площинний, умовний характер. Аскетичний суворий стиль живопису підкреслюється їх похмурим колоритом, в якому переважають темні, тьмяні тони.

Візантійська мозаїка

- <https://www.youtube.com/watch?v=0xRvfD1oBxg>

Візантійська мозаїка. Равенна

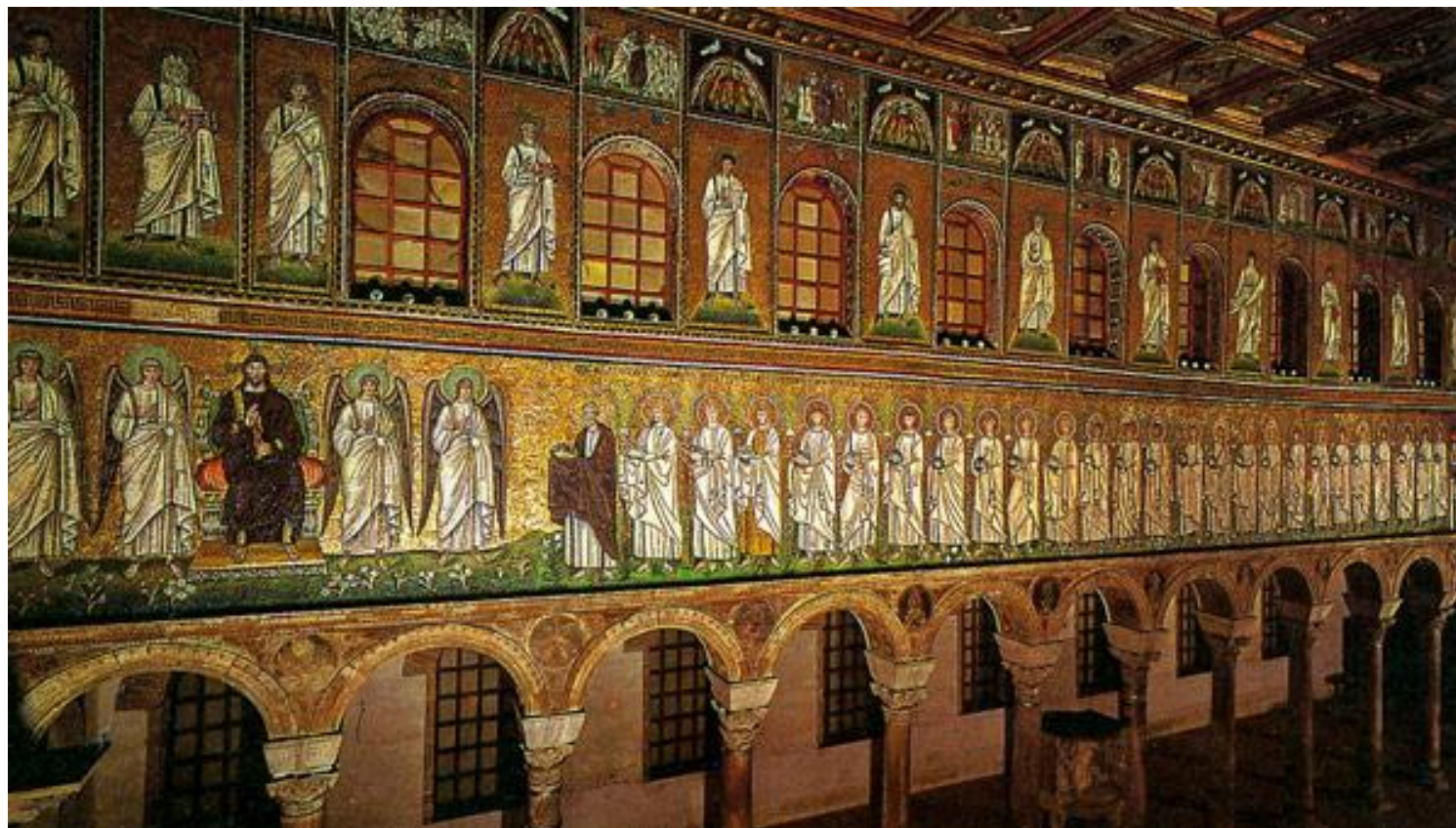
Basilica di Sant'Apollinare in Classe

Равенна

Basilica di Sant'Apollinare Nuovo

Равенна

Basilica di Sant'Apollinare Nuovo

Равенна

Basilica di San Vitale

Battistero degli Ariani

Венеція Собор Св.Марка

Викрадення мощей апостола Марка з Александрії
(мозаїка презбітерія, XI століття)

Грифон (деталь набірної підлоги)

Венеція. Собор Св.Марка

Венеція. Собор Св.Марка

Мозаїчний розпис монастиря в Дафні.

- Зупинимося ще на одній чудовій пам'ятці, яка, можливо, найповніше відобразила високу майстерність, досягнуту художниками-мозаїстами Візантії в XII ст., – на розписі монастиря в Дафні, поблизу Афін.
- Кожна мозаїка в Дафні є самостійною композицією і разом з тим невід'ємною частиною стрункого єдиного ансамблю розпису, органічно пов'язаною з архітектурою. Потрібно відмітити, що при цьому мозаїки не покривають суцільно всі стіни, а залишають незаповненими великі поверхні, які підкреслюють барвисте багатство розпису.
- Стрункі і правильні по своїх пропорціях людські фігури зображені в складних, іноді стрімких рухах і поворотах, форми передані об'ємно, хоча велику роль грає чітка лінія контурів, що додає зображенню деяку сухість.
- Основне призначення мозаїк, за уявленням візантійських правлячих кругів, полягало в повчанні віруючих.
- Ясність в розвитку сюжету і дохідливість до глядача мозаїк монастиря Дафні можуть служити зразком для монументального живопису.

Мозаїчний розпис монастиря в Дафні.

- *Мозаїка: ренесанс.* "Узяття хрестоносцями Константинополя в 1204 р. було найбільшою катастрофою, яку пережила Візантія впродовж свого довгого існування", - говорить В. Н. Лазарєв в "Історії візантійського живопису". Грецькі художники, не будучи в змозі переносити безчинства хрестоносців, розбігаються по різних країнах.
- Встановився період другого, так званого ренесансу Палеологовського, що тривав близько двох століть, протягом яких візантійське мистецтво, у тому числі і мозаїчне, розцвіло пишним цвітом востаннє. Глибокі соціальні потрясіння, криза всієї феодальної системи, що переживається Візантійською імперією в цю епоху, знайшли в монументальному живописі своє якнайповніше віддзеркалення.
- У мозаїках цього часу крізь схематизм офіційного церковного мистецтва переглядає прагнення живописців до зображення людини зі всією глибиною і складністю його переживань. Разом з цим намічається поступовий відхід від монументальності, такої характерної для візантійського живопису попередніх сторіч.
- Найранішою і безперечно найзначнішою пам'яткою палеологовського живопису XIV ст. є знамениті мозаїки монастиря Хору (Кахріє-джамі) в Константинополі. Вони характеризуються вільним і природним розташуванням людських фігур, їх органічним зв'язком з пейзажем і архітектурою, на тлі яких розгортається дія, що зображається. Невеликі, витончені фігури, повні внутрішній зосередженості, відображають прагнення художника до жанровості, інтимності і передачі тонких душевних переживань.
- На цих мозаїках в реальному тривимірному просторі розміщені витончені, легкі форми архітектурних будов, які підкреслюють ритм в розташуванні і русі фігур. Особливо хороші граціозні жіночі образи цих мозаїк, пройняті тонким ліричним настроєм.
- Мозаїки Кахріє-джамі характеризуються багатющою палітрою своїх тонів, що переливаються, і в колірному відношенні зараховуються фахівцями до вищих досягнень мозаїчного мистецтва. Відносно техніки викладення ці мозаїки, як і взагалі всі пізній-візантійські твори цього жанру, відрізняються застосуванням дрібних кубиків смальти правильної одноманітної форми, з ретельно відшліфованими бічними гранями, унаслідок чого сітка швів мозаїчного набору мало помітна.
- Палеологовський ренесанс замикав собою великий культурний цикл, представляючи останній, завершальний етап в його розвитку. Із завоюванням Константинополя турками в 1453 р. звалився чудовий культурний центр. Для візантійського мистецтва це з'явилося ударом, від якого йому вже не призначено було відродитися. З того часу на території колишньої Візантійської держави не було створено жодного скільки-небудь значного витвору мистецтва, зокрема мозаїчного.

Мозаїки монастиря Хору (Кахріе-джамаі)

Флорентійська мозаїка

- Розквіт флорентійської мозаїки як виду мистецтва пов'язаний з епохою Відродження, і, як свідчить сама назва, з Італією. Наприкінці 16-го століття великий герцог Тосканський Фердинанд Перший Медічі створив цілу галузь, що виробляла різноманітний декор для багатих домів і католицької церкви.
- В 1588 році він заснував знамениту майстерню по роботі з каменем Galleria dei Lavori, встановив унікальне обладнання і найняв на роботу місцевих майстрів. Так виросла ціла школа, де навчали майстерності реставрувати стародавні мозаїки і створювати сучасні шедеври найвищого рівня.
- Спершу майстерні в основному працювали на сімейство Медічі, створюючи прикраси для храму Святого Лоренцо і фамільної каплиці, але невдовзі популярність цього мистецтва вийшла за межі герцогства і країни і розповсюдилася по Європі. Через дорожнечу матеріалів і складність виробничого процесу ці роботи були предметом розкоші, вони стрімко увійшли в моду того часу і впливові клани Західної Європи хизувались один перед одним багатством мозаїчного декору своїх палаців.
- Саме в цей період була вироблена техніка виготовлення мозаїчних зображень *pietra dura*, що практично не змінилась до наших днів. Період розквіту цього виду мистецтва продовжився три століття, до другої половини XIX ст., коли першість за популярністю отримали живопис та архітектура.
- Засновані Медічі майстерні існують і нині і підтримуються італійською державою.

Флорентійська мозаїка Техніка виготовлення

- Флорентійська мозаїка створюється за таким принципом: кожний шматочок каменю має свою неповторну форму відповідно до малюнку – по типу пазлів. Окремі шматочки каменю підганяються вручну з найвищою точністю – до часток міліметра, адже стики каменів мають бути непомітні в готовій картині. Це надскладна кропітка ручна робота. Одна робота може створюватись декілька місяців, навіть років.
- Вирізані фрагменти мозаїки склеюються всі разом на твердій основі – як правило, на мармуровій плиті. Італійські роботи 16-17 століть найчастіше робили на плиті чорного мармуру, збереглося багато таких мозаїк саме з чорним фоном.
- Потім робота у кілька етапів шліфується та полірується до дзеркальної поверхні.
- Є мозаїки лише з мармуру різних кольорів. Мармур - камінь дуже м'який, його легко різати і легко полірувати. Сучасні технології лазерної різки мармуру дозволяють робити високоточні мозаїки для підлог та ванних кімнат.

Флорентійська мозаїка

- Але якщо робота створюється не тільки з мармуру, а з різних мінералів з різною твердістю за шкалою Мооса, технічна складність такої роботи зростає на порядки. Тверді камені не лише набагато важче різати і вище імовірність розколоти кам'яну пластинку в процесі різки. Складену з різних за твердістю каменів поверхню дуже важко відполірувати і досягти однакового блиску по всьому малюнку: адже твердість різних мінералів, що сусідствують в картині або стільниці, може відрізнятись у сотні разів. І виходить, що коли один шматочок вже повністю відполірований, сусідня пластинка каменю ще навіть не почала шліфуватись. Тут необхідні майстерність, навички і спеціальне обладнання. І вартість такої роботи набагато вище, ніж ціна мармурової мозаїки.
- Але і палітра барв мозаїки з твердих мінералів значно багатша за мармурову. Вміле використання художником натурального малюнку різних каменів дозволяє створювати живі, барвисті, об'ємні зображення, дуже схожі на живопис.

Мйстер накидає ескіз, адаптуючи його під обраний самоцвіт. Необхідно врахувати всі характеристики мінералу - його твердість, прозорість, пористість, схильність кришитись.

Підготовка матеріалу. Самородки нагрівають чи занурюють у кислоту, щоб розкрити переходи тонів, прожилки, плями, штрихи – саме вони роблять твір виразним

Розмітка та різання. Фрагменти висікають за контуром, залишаючи невеликий допуск для стиків. Тепер цю операцію виконують на верстатах, а ось раніше умільцям доводилося задовольнятися пилкою з вишневої гілки, на яку натягували сталевий дріт. Завдання ще ускладнюється, якщо річ має вигини або округлу поверхню - як ергономічна бурштинова ручка

- Шліфування пластин. Їхня товщина не повинна перевищувати 2-3 мм (лише тоді зображення буде живим і яскравим), а краї – щільно прилягати один до одного;

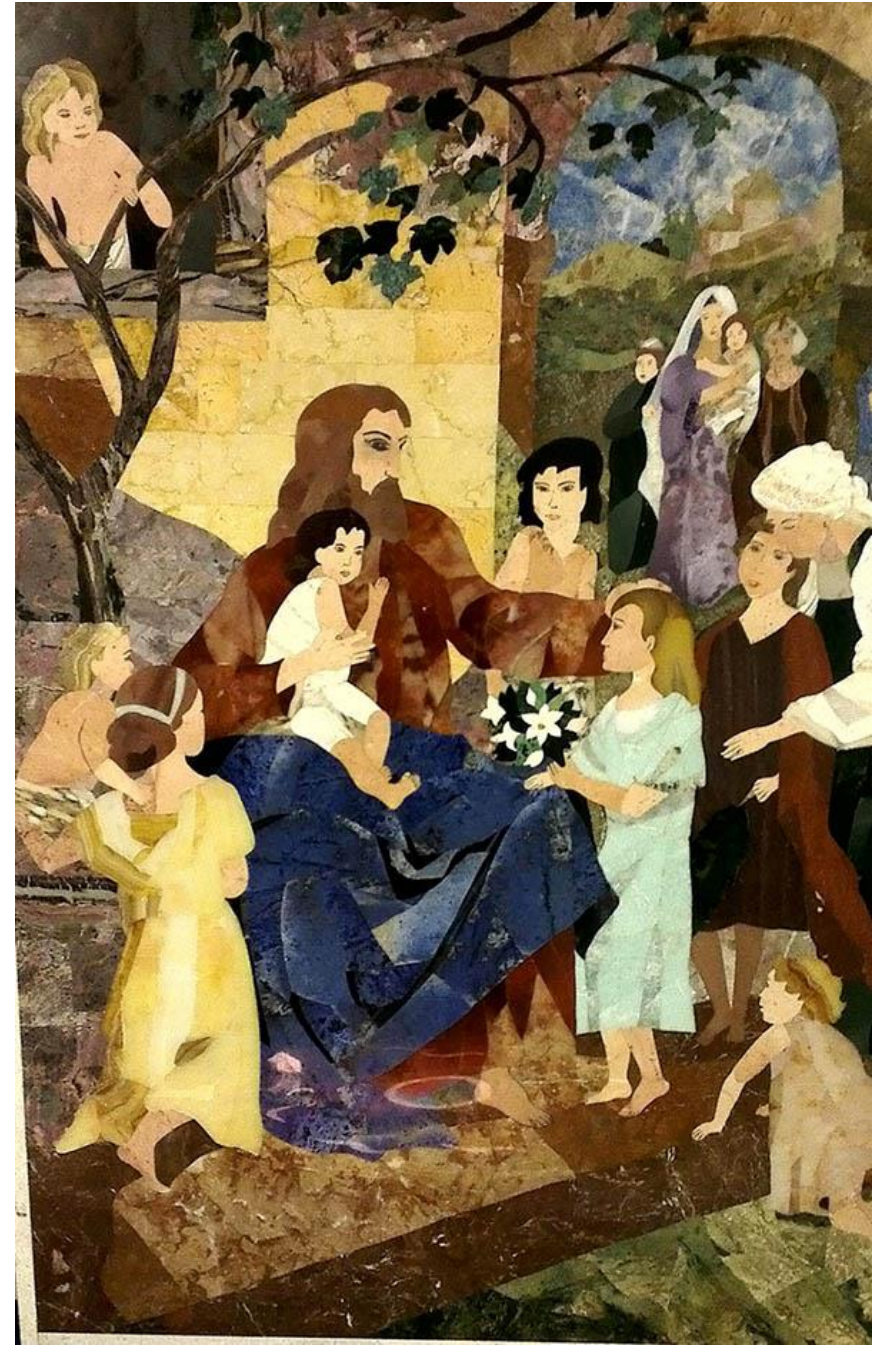
Збірка - пряма (коли елементи відразу прикріплюються до заґрунтованої основи) або зворотна (малюнок у дзеркальному відображенні з укладених лицьовою стороною вниз деталей збирається на тканині або картоні, а потім переноситься на підкладку);

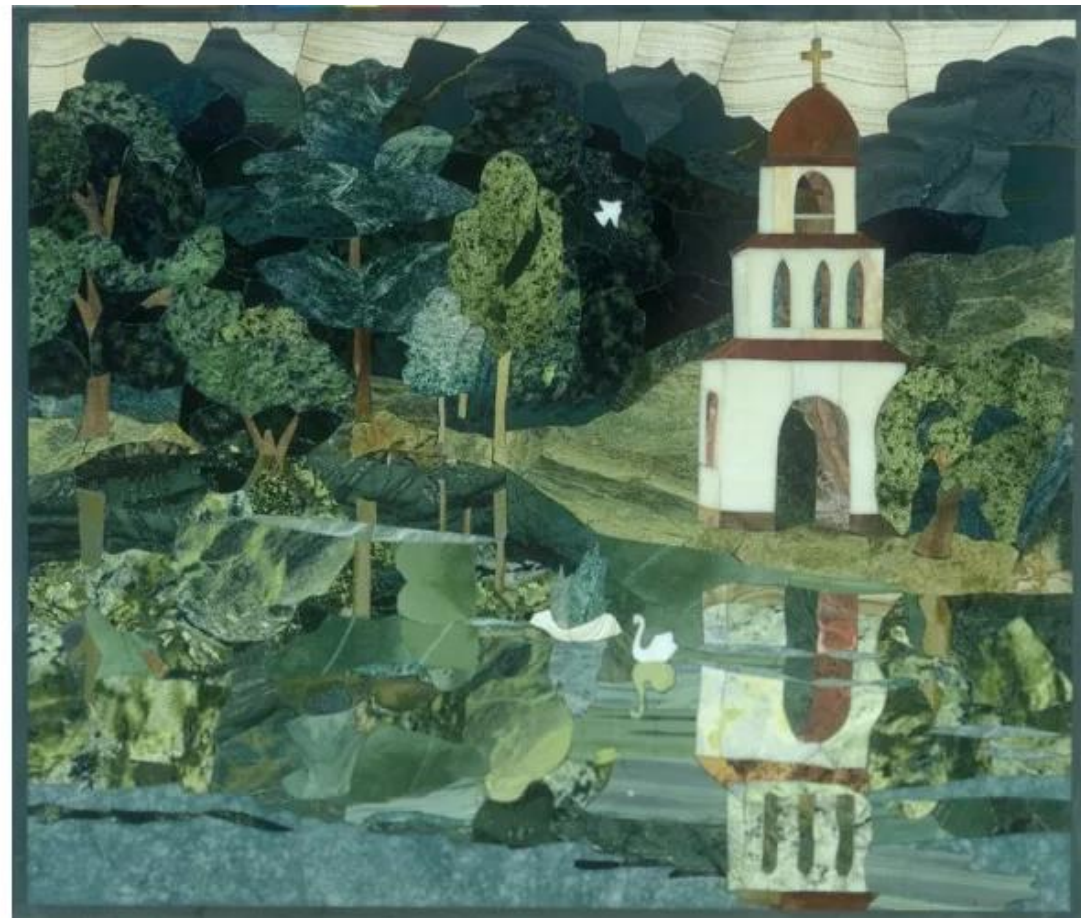
Полірування та затирання зазорів малоабразивними пастами.
Дорогоцінне каміння знаходить блиск і сяйво, демонструючи всі
нюанси відтінків

Флорентійська мозаїка

Флорентійська мозаїка

Флорентійська мозаїка

Флорентійська мозаїка з бурштину

Російська мозаїка

Російська мозаїка

Російська мозаїка

- Російська мозаїка є різновидом пластинчастої, але, на відміну від кольорової флорентійської, набирається з каменю одного сорту. Особливо часто застосовується при виготовленні виробів з малахіту, що зумовлене натічною брунькоподібною будовою каменю, що не дозволяє робити великі цілісні речі.
- Хоча облицювання кольоровим каменем існувало і раніше, загальне визнання вона отримала завдяки уральським майстрам. Відкриття Гумешевського (1702) і Медноруднянського (1722) родовищ малахіту: світло-зеленого, добре поліруючого, «бірюзового» і темнішого, з шовковистим блиском у зламі – «плісового» («атласного») продиктувало необхідність оволодіння технікою пластин академік А.Е.Ферсман писав: «З найвищих сортів малахіту російські фахівці навчилися готувати вироби цілком спеціальним прийомом, який навіть отримав назву «російської мозаїки».

Російська мозаїка

- Оригінальність "російської мозаїки" полягає в тому, що вперше, поряд з великими площинами, стали облицьовуватися криволінійні поверхні. З «фанери» – пластин товщиною 2-4 мм – різними способами набиралася ошатний візерунок: «м'ятим оксамитом», де акцентувався колір та його відтінки; «стрічковий» («струмистий») – з чергуванням світлих та темних хвилястих смуг; радіальний («вічками») – з лініями візерунка, що виходять з центру; "на дві" або "на чотири сторони" - з осьовою симетрією. Основою для виробів служив м'який камінь, пориста поверхня якого затримувала клеючу речовину, забезпечуючи міцне зчеплення матеріалів.

Російська мозаїка

- Існували два способи наклеювання: великі пластини підганяли по малюнку встик, проміжки між дрібними заповнювали пастою з малахітової крихти та зеленого клею. На закінчення поверхня полірувалася.
- Уральським малахітом декоровані колони вівтаря Ісаакіївського собору, Великого Кремлівського палацу в Москві, Малахітовий та Георгіївський зали Зимового палацу, інтер'єр будинку П. Н. Демідова на Великій Морській вулиці в Санкт-Петербурзі.

Російська мозаїка

- Все починається з ескізу. Художник малює ескіз, ескіз затверджується та передається для створення креслення та цифрової обробки.
- Після отримання цифрової копії художнього малюнка, креслення видається художнику воску. Використовуючи уяву та художній талант, художник воску ліпить нову воскову деталь.
- Робота художника вимагає дуже високої кваліфікації та майстерності. Виготовлення воскової моделі навіть складніше, ніж виготовлення скульптури. Для отримання скульптури скульптор має об'ємну брилу і відсікає від неї все зайве, а художник по воску має лише порожнечу, в яку він вкладає віск, створюючи нову модель.

Російська мозаїка

- Технології 21 століття дозволили замінити художника воску на 3D принтер. Сучасний 3D принтер може точно повторити креслення і створити 3D модель з нічого.
- Однак, на відміну від художника воску, 3D принтер не може створити виріб, який матиме художню цінність. Це як фотографія та картина, написана майстром.
- Результатом роботи художника з воску є перша воскова модель. На моделі промальовані найдрібніші деталі – волосинки на шкурі тварини, брови та очі людей, гілочки та прожилки на листочках дерев...

Російська мозаїка

- Отриману воскову 3D модель віддають на формувальну ділянку виробництва. Модель занурюється у металеву колбу (опоку). Опоку герметизують, і заливають внутрішньо формувальну суміш. Після висихання формувальна суміш заповнює всі порожнечі всередині, зберігаючи малюнок.
- Опоку встановлюють у прожарювальну піч, це велика цегляна піч, де за особливою програмою відбувається нагрівання та витоплювання воску. Максимальна температура обмежена 170 градусами, інакше віск загориться і модель буде втрачено. Це одна з найвідповідальніших операцій. Якщо в загартованій печі лопне опока, віск витече і модель потрібно починати ліпити заново.

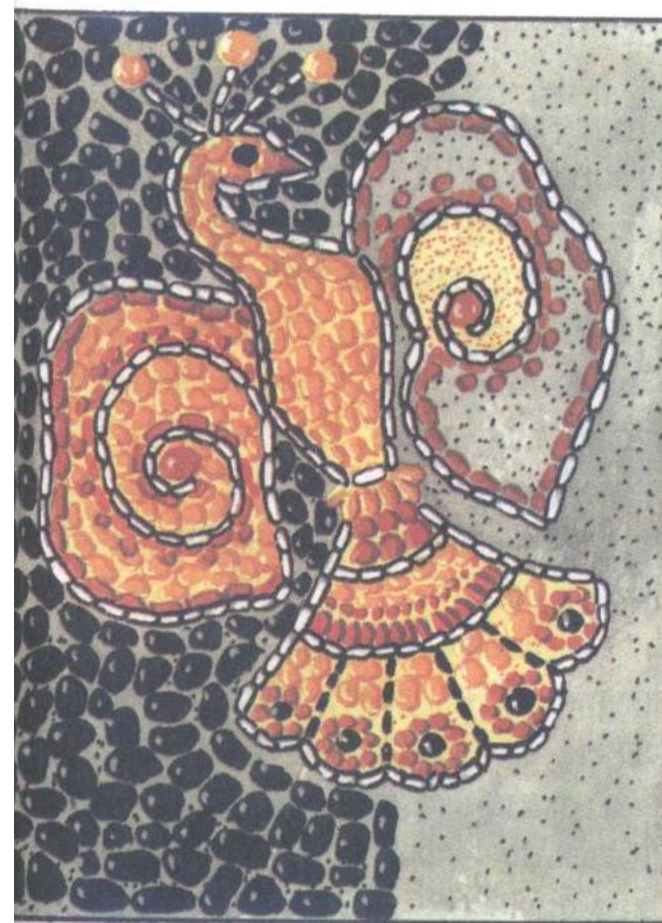
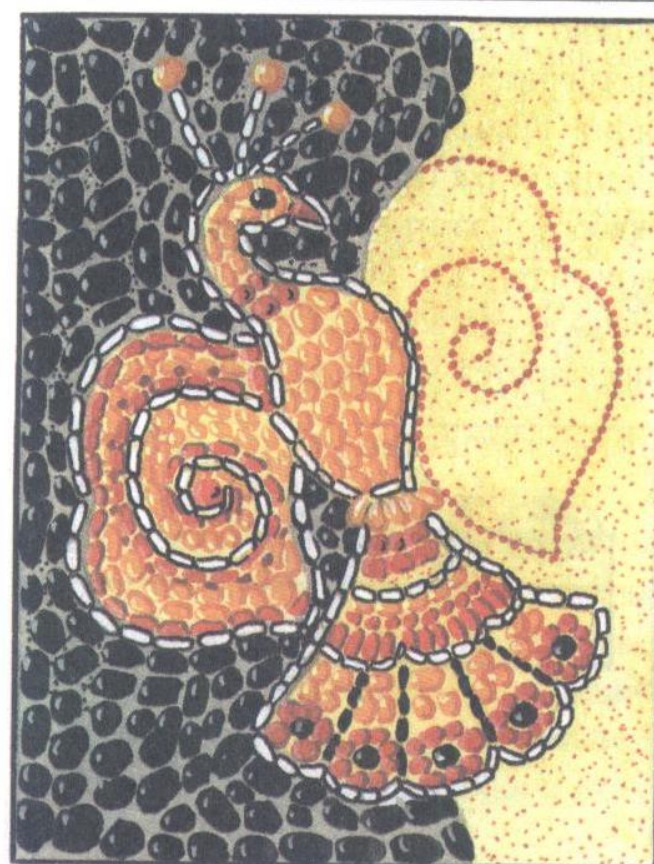
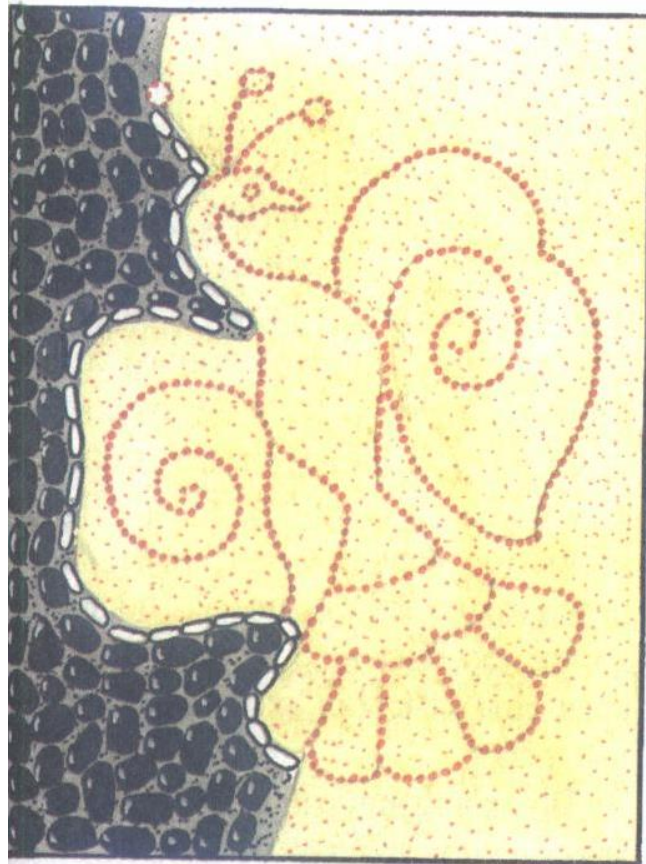
Російська мозаїка. Особливості бронзового литва

- Після того, як дістали опоку з прожарювальної печі, її перевертають і в неї заливають рідку розплавлену бронзу. Метал затікає і заповнює всі порожнечі воскової моделі.
- Після остигання металу, опока вибивається, тобто з неї вибивається формувальна суміш разом з бронзовою деталлю, формувальну суміш ретельно відокремлюють від бронзи, отримуючи першу грубу бронзову модель задуманого художником виробу.
- Бронза має свою плинність. Процес заливання може бути миттєвим. Поки відбувається заливка бронзи, одночасно йде процес остигання металу, метал знижує свою плинність і малюнок не повторює оригінал.
- На сьогоднішній день виробництво виробів за ливарною технологією бронзи є колосально дорогою технологією. Набагато простіше та дешевше виробляти виріб методом штампування.
- Але вироби з використанням машинного способу виробництва ніколи не стануть антикварними.

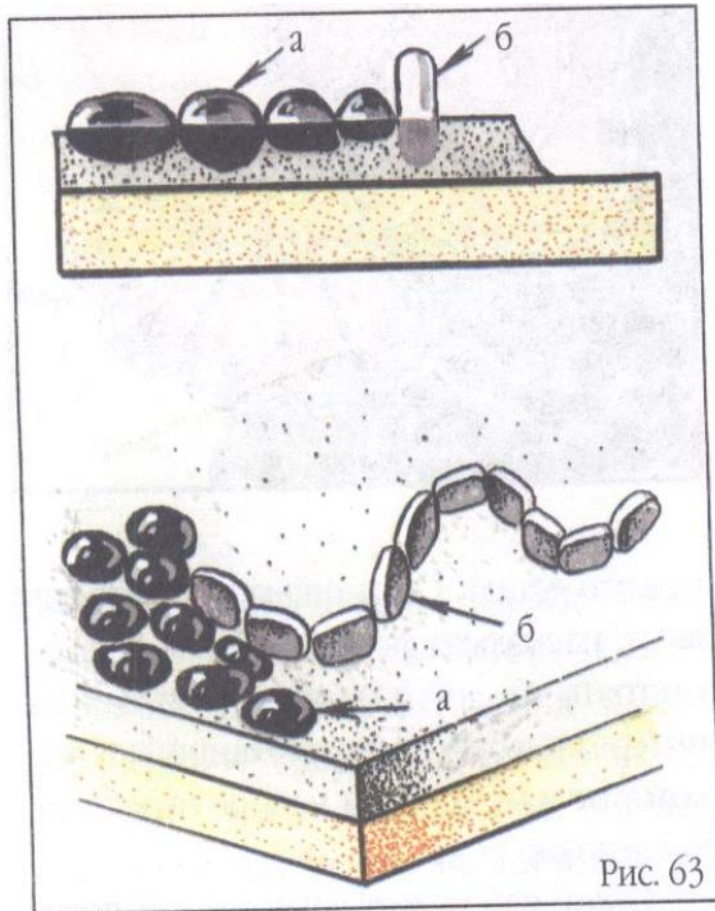
Сучасна українська мозаїка

Декоративне панно

Технологія сухого набору

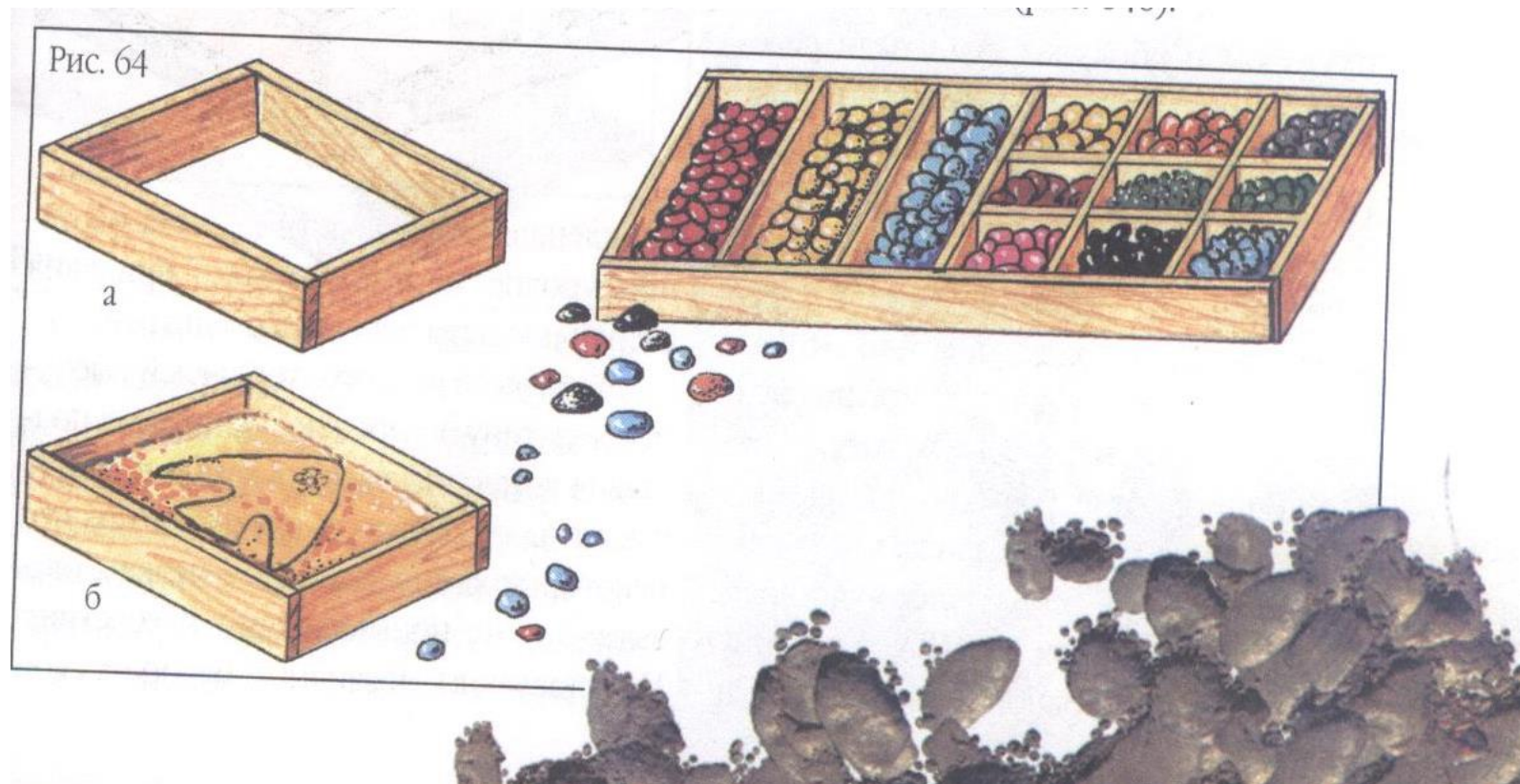

ЦЕМЕНТНО-ПІЩАНИЙ ГРУНТ СКЛАДАЄТЬСЯ З ОДНІЄЇ ЧАСТИНИ ПОРТЛАНДЦЕМЕНТУ (МАРКА 400), ДВОХ ЧАСТИН ПІСКУ ТА ОДНІЄЇ ЧАСТКИ ВОДИ.

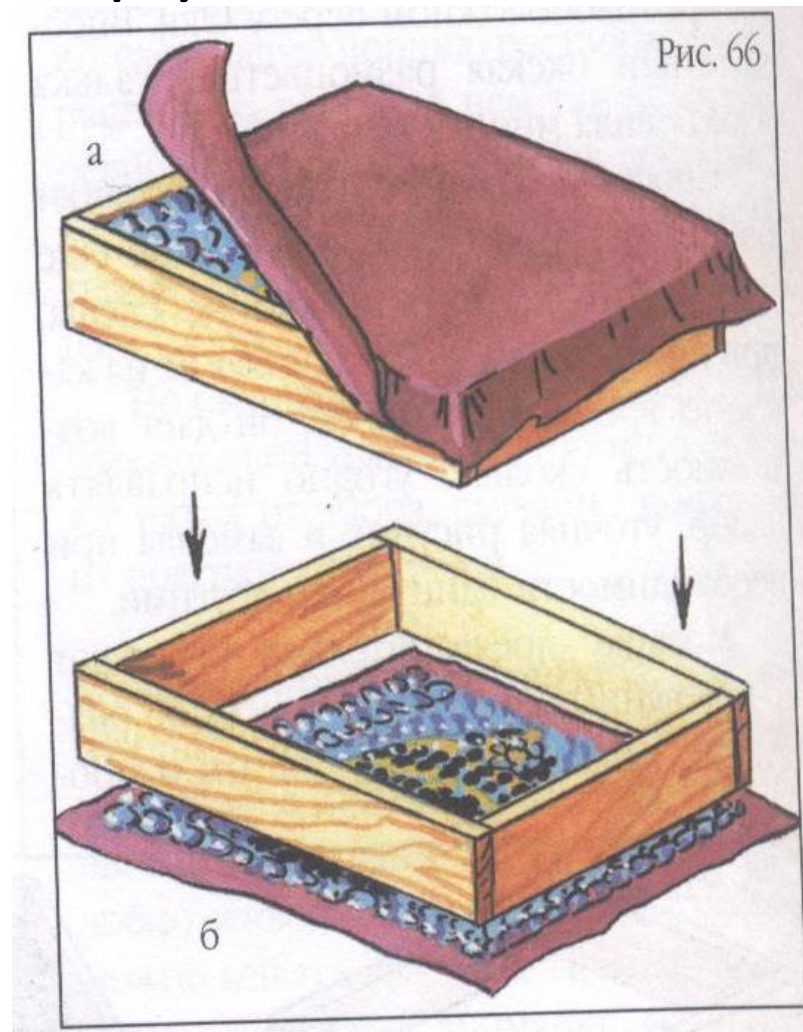
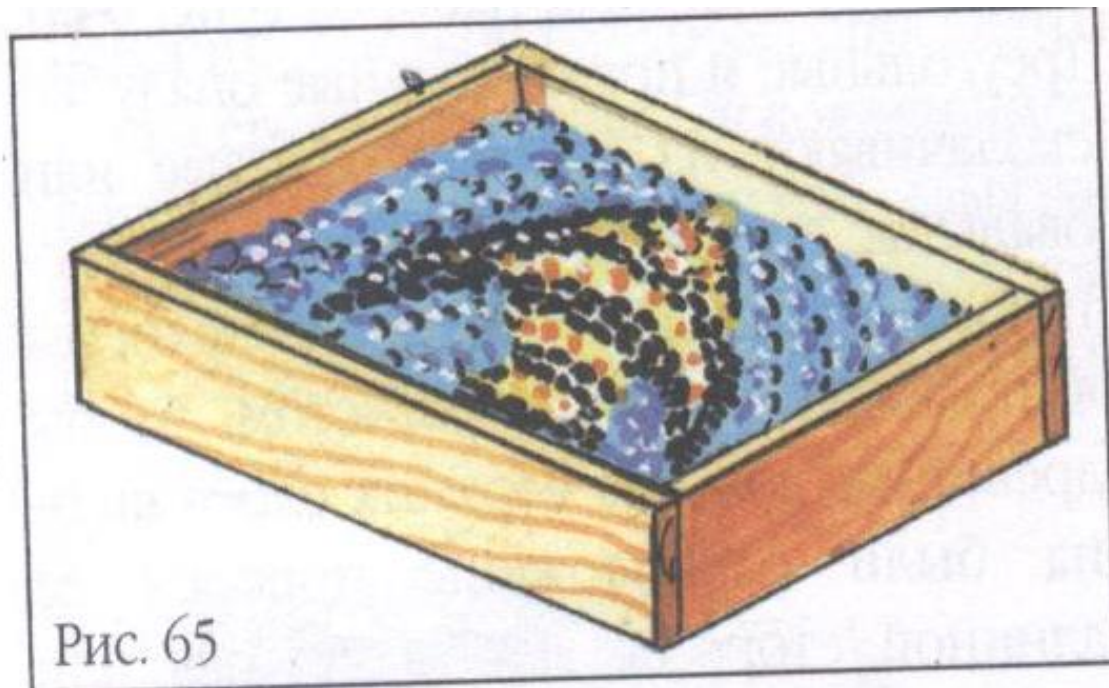
ЩОБ ЗАФАРБУВАТИ ЦЕМЕНТНО-ПІЩАНИЙ РОЗЧИН ДОДАЮТЬ СУХИЙ ПІГМЕНТ(БАРВНИК). ВІН МАЄ СКЛАДАТИ ПРИБЛИЗНО ПОЛОВИНУ ЗАГАЛЬНОГО ОБ'ЄМУ ПІСКУ . У ЯКОСТІ БАРВНИКІВ ЗАСТОСОВУЮТЬ ОКИС ХРОМУ(ЗЕЛЕНИЙ), СУРИК ЗАЛІЗНИЙ(ЧЕРВОНОКОРИЧНЕВИЙ), ВОХРУ(ЖОВТИЙ), САЖА(ЧОРНИЙ), ГРАФІТ(ЧОРНИЙ), УЛЬТРАМАРИН, СИНЬКА ДЛЯ БЛИЗНИ(СИНІЙ). ЦЕМЕНТНО-ПІЩАНИЙ ГРУНТ ЗАМІННИЙ ДЛЯ МОЗАЇКИ, ЯКА МАЄ ЗНАХОДИТИСЬ НА ВІДКРИТОМУ ПОВІТРІ, А ТАКОЖ У ПРИМІЩЕННЯХ З ПІДВИЩЕНОЮ ВОЛОГІСТЮ(ЛАЗНЯ, БАСЕЙН, ТОЩО)

<https://www.youtube.com/watch?v=wHo3h3AhpBo>

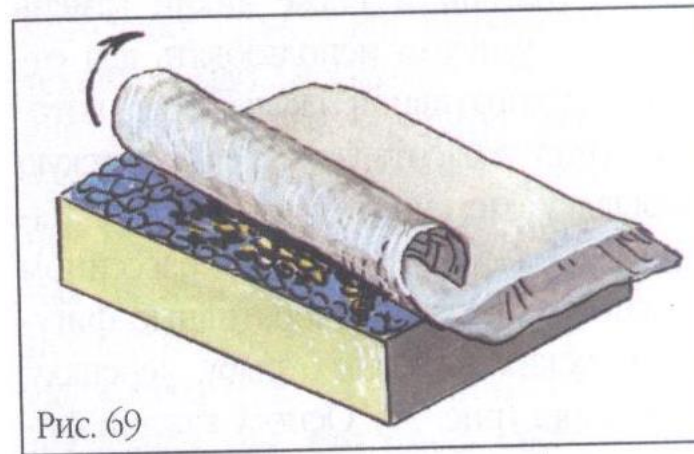
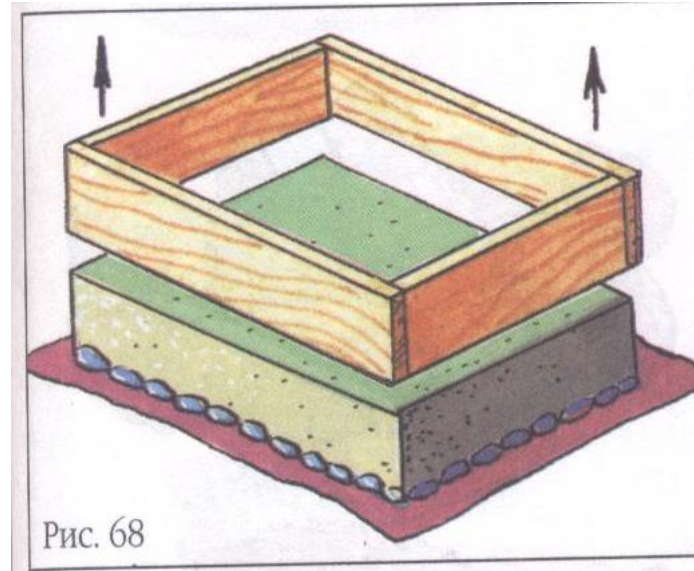
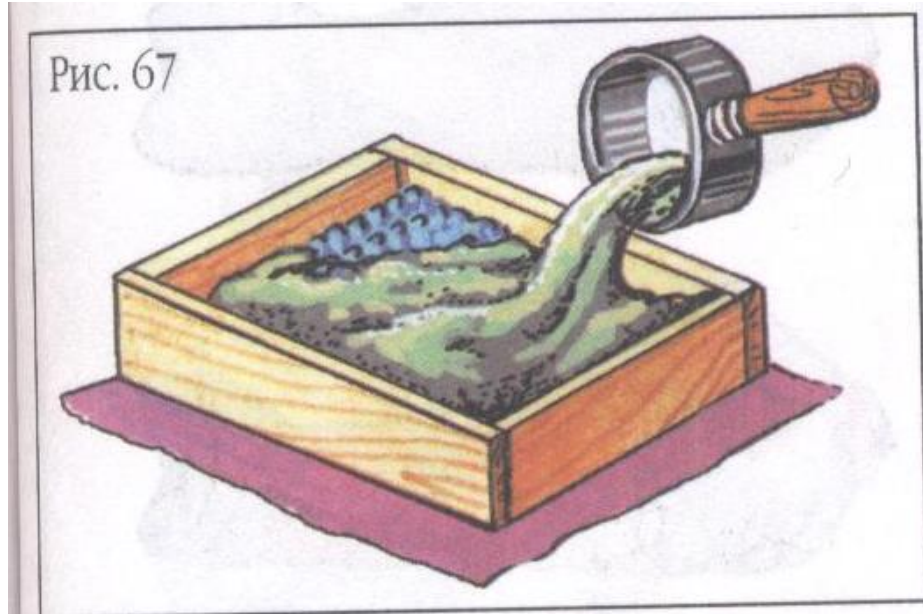
Мозаїка зворотного набору

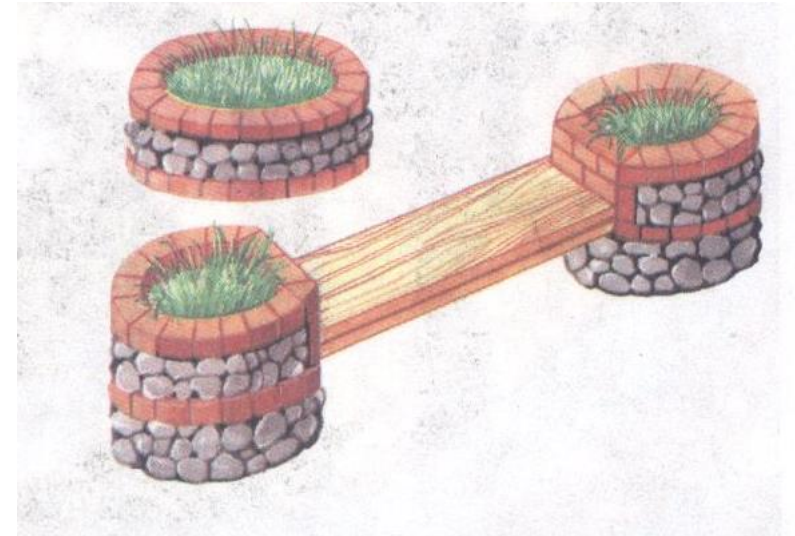
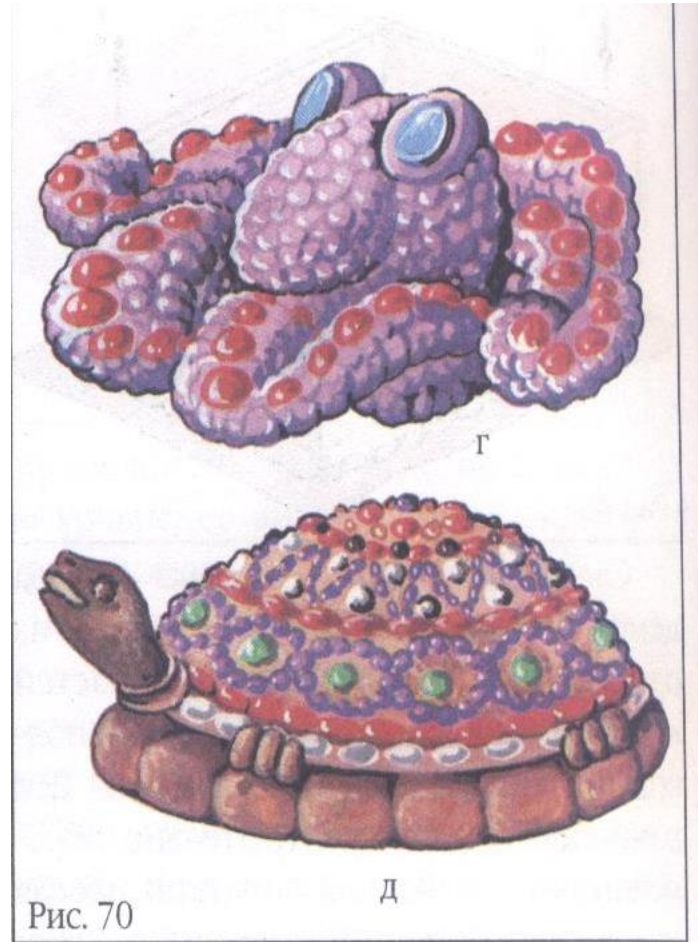
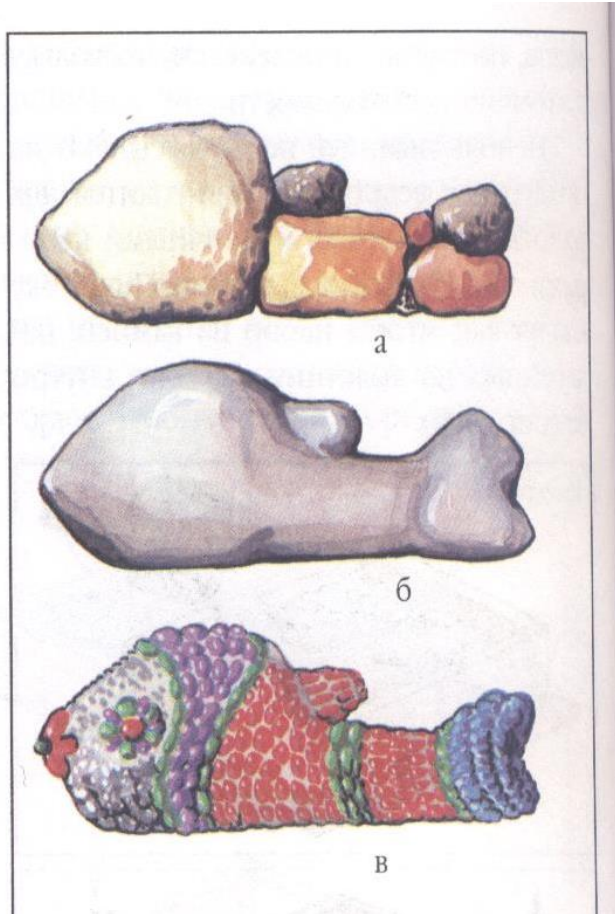
Мозаїка зворотного набору

Мозаїка зворотного набору

Мозаїка об'ємна

Мозаїка об'ємна

